

zasluži njegova misel, da utegnemo le pri izvestnih zločinih govoriti o izoblikovanih storilčevih tipih. Prav tako je njegova kritika naturalističnega pravca v kriminalni sociologiji v mnogočem upravičena. Toda osnovna zamisel, zgraditi sistem kriminalne sociologije na podlagi nauka o deliktnih monadah, se nam zdi povsem umetna in neznanstvena. Vprašanje o odnosu med kriminalno sociologijo in etiko je ostalo slej ko prej nerazčiščeno. In veliki trud, naravnost pretirani napor, s katerim se je Sauer lotil svojega dela, žal ni obrodil pričakovanega sadu.

Dileme vsled amnestije.

Dr. Druškovič Andrej, Ljubljana.

Niti pravdanje niti sojenje po zakonu o tisku pri nas ni enostavna stvar. Zakon ima toliko nejasnosti in vrzeli, da so si stranke in sodnik morali pomagati z analogijami po drugih zakonih, da so prišli do rezultata. Vendar smo pa po zakonu o tisku le prihajali do te ali one kazenske sodbe in smo imeli podlago za vprašanje civilne odgovornosti v eventualni odškodninski pravi.

Ukaz o amnestiji z dne 6. januarja 1935 priznava sicer pravico na materialno odškodnino onemu, ki je bil oškodovan s kleveto ali žalitvijo s tiskom, ne pove pa ničesar o tem, v katerem zakonu naj iščemo kriterije za uveljavljanje odškodninskih zahtevkov te vrste. Od amnestijskega ukaza semkaj je judikatura v odškodninskih pravnih zaradi škode iz tiskovnih žalitev in klevet popolnoma divergentna. Razlike v sodbah raznih sodišč države se nanašajo predvsem na dve točki: enkrat na obseg odškodnine, ki se ima priznati, potem pa na osebe, katerim se ima pripisovati odgovornost za škodo, ki je nastala vsled tiskovnih deliktov. V bistvu izvirajo vse razlike v raznih sodbah iz ene osnovne nejasnosti: ali se naj presojata odškodnina in odgovornost krivcev za škodo po normah zak. o tis. ali po normah o. d. z. Imamo sodbe, ki se pozivajo v razlogih na zak. o tisku, in sodbe, ki se pozivajo na o. d. z., tako kar se tiče obsega odškodnine kakor kar se tiče odgovornosti za škodo. Katero teh dveh naziranj je pravilno? V času, ko se je delal o. d. z., zakonodavec seveda ni mogel upoštevati v poglavju o pravicah na odškodnino in zadoščenje škode, nastale iz tiskovnih deliktov. Imamo pa zakon o tisku in zato prihajajo tako sodniki kakor stranke lahko v skušnjava, da se njega poslužujejo kot neke „lex specialis“, da bi prišle do odgovora

na vprašanja, ki jih zaman iščejo v nemodernem o. d. z. Mislimo, da so ti poskusi zgrešeni. Zakon o tisku je predvsem k a z e n s k i zakon; njegov čl. 33 govori o k a z n i v i h dejanjih, za katera so odgovorni zaeno pisec, urednik, izdajatelj in tiskar, v svojih členih 34, 35 in 36 pa določa meje k a z e n s k e odgovornosti vsakega posameznega od navedenih faktorjev lista. V členu 40. se prvič omenja „povračilo škode“ in določa, da ima isto položiti o b s o j e n e c sc. kazenski v 14 dneh s pristavkom, da ima denarne kazni, sodne takse, stroške in povračilo škode plačati izdajatelj, v kolikor se to ne bi moglo izterjati od o b s o j e n i h oseb. Torej edino izdajatelj ima subsidiarno civilno pravno obvezo napram oškodovancu, četudi ni obsojen; njegova obveza je objektivna, izvira torej edino iz njegove funkcije pri listu in ne iz dejstva, da nosi kazensko odgovornost. Toda on jamči subsidiarno samo v primeru, da je prisojena škoda od obsojenih oseb neizterljiva. Predpostavka za njegovo obvezo je torej tuja k a z e n s k a obsodba. Če do te ni prišlo, odpade subsidiarna odgovornost izdajateljeva. V primerih, ki jih pa razpravljamo, je ukaz o amnestiji preprečil kazenske obsodbe pisca in odgovornega urednika ali eventualno izdajatelja. Čl. 40 zak. o tisku nam torej ne nudi nikake zakonite podlage. O „materialni odškodnini“ govori še čl. 62 z. o t. Pa tudi ta čl. pravi, da določi znesek odškodnine sodišče v istem (torej kazenskem) postopku. Kjer je pa to odpadlo, kakor v naših slučajih, je priznavanje „pravice do materialne odškodnine“ za oklevetanca zgolj platonične vrednosti. Torej tudi ta čl. z. o t. odpove.

Z. o t. je pa neporaben za uveljavljanje civilno pravnih odškodninskih zahtevkov še iz drugega razloga. Z. o t. pozna samo „materialno odškodnino“ in „povračilo škode“ (čl. 62 in 40). On daje premalo oškodovancu, daje mu manj kot mu po pravici dajeta §§ 1293 in 1330 o. d. z., namreč zadoščenje (za škodo in izgubo na dobičku). Premalo mu daje pravim; kdor je pretrpel škodo vsled razžaljenja časti, recimo zagrešenega v javnem lokalu, ima pravico na zadoščenje. Ali je mogoče odrekati to mero odškodnine onemu, ki je bil žaljen s tiskom, ki ga berejo milijoni? Pravni čut se temu upira in sodna praksa mu sledi s tem, da zavrača oškodovanca v kazenskem postopku glede njegovih civilnopravnih zahtevkov na civilnopravno pot, dajoč mu možnost, da se posluži bolj širokogrudnih določb o. d. z. Aplikacijo z. o t. pri uveljavljanju odškodninskih zahtevkov v smislu ukaza o amnestiji moramo torej odkloniti in se oslanjati na določbe o. d. z. Ta je v svojih §§ 1293 in 1330 jasen glede

obsega odškodnine, do katere ima razžaljeni pravico, pa je manj jasen v zak. določbah, po katerih bi se mogla odmeriti odgovornost, ki odpada na posameznega sodelavca pri izdaji lista, ki je spravi žalitev ali kleveto med svet.

Organizacija modernega lista je tako komplicirana in vsebuje toliko razdeljenih posameznih funkcij, da se upira našemu pravnemu čutu, da naprtno odgovornost za tiskano kleveto, ki je izšla v javnost, samo enemu funkcionarju lista, n. pr. piscu članka ali uredniku ali izdajatelju. To zapeljuje sodnika in stranko, če je sicer svojo tožbo zasnovala na zak. določbah o. d. z., da gleda preko o. d. z. vendar na z. o t., ki pa le določa mere kazenske odgovornosti sodelavcev lista po njihovih konkretnih funkcijah.

Rekli smo, da se moramo odreči poskusom, da najdemo za naš namen primerno sredstvo v z. o t. in si moramo pomagati z o. d. z. Nekateri tožbe in sodbe poskušajo dolžnost, ki jim nareka pravni čut pri odmeri odgovornosti med sočinitelji lista spraviti v sklad s sicer pomanjkljivimi pozitivnim zak. določbami o. d. z. na ta način, da uporabljajo določbe §§ 1301 in 1302 o. d. z. tako, da izluščijo iz njih solidarno odgovornost med piscem, urednikom in izdajateljem. Če smatramo pisca inkriminiranega članka kot onega, ki je „prizadel kvar“ v smislu § 1293 in za subjekt „protipostavnega dejanja“ v smislu § 1294 o. d. z., potem utegnemo pač pripisati uredniku in izdajatelju to odgovornost zaradi „opuščanja posebne obveznosti, da zabrani zlo“. Solidarnost bo vedno podana po § 1302 al. 2. Ker nikdar ne bo mogoče določiti „delež posameznikov pri poškodbi“, ne bo torej nikdar mogoče določiti številčno višino škode, ki jo je povzročil v posameznem pisec, urednik ali izdajatelj.

Tudi ta izhod je samo zasilen. O. d. z. govori v svojem § 1294 o „povzročni škodi“, ravno tako v §§ 1295 in 1302. Med škodo in dejanjem odgovornega mora torej obstojati vzročna zveza. Sedaj pa: v čem je vzrok nastale škode oklevetanega potom tiska? Mar v članku, ki ga je napisal podrejeni sodelavec redakcije in ki ga je mogel urednik vreči v koš? Mar v gesti urednika, s katero je le-ta izročil članek faktorju za tisk? Saj je mogoče, da dotična številka lista ne bi bila ugledala belega dne iz tega ali onega vzroka. Ne, škoda še ni povzročena s tem, da je inkriminirani članek bralo par ljudi v redakciji in tiskarni, ampak s tem, da je list bil izdan v javnost. Za mojo čast, za moj kredit, za mojo pridobitveno sposobnost je merodajno to, kar misli o meni javnost, ne pa, kar misli redaksijski sodelavec ali urednik ali tiskar. List pa spravlja v javnost, kakor pove

že ime, i z d a j a t e l j. Kdo je pa to, nam pove na svoji zadnji strani list sam. Če gledamo na vprašanje iz logično-formalnega vidika kavzalnosti, bi moral za škodo odgovarjati samo izdajatelj. Pozitivni zakon nam pa ne daje možnosti, da to stališče praktično izvajamo. Moramo se torej poslužiti določb o. d. z. iz §§ 1301 in 1302. in se odločiti za tezo solidarne odgovornosti pisca, urednika ter izdajatelja. Zavedamo se seveda, da s tem interpretiramo nekaj v zakonsko določbo, na kar zakonodavec ni mislil in v svojem času misliti ni mogel. Kako se pa naj sicer odločimo? Mar naj se naslanjamo zgolj na §§ 1293 in 1294?

Če se pa ne bi posluževali omenjenih odredb o. d. z. za razpravljanje odgovornosti vseh soudeležencev, torej vseh funkcionarjev, ki prihajajo v poštev pri podelitvi funkcij v modernem podjetju, bi odprli pot mnogim zlorabam. Če bi v konkretnem primeru smatrali, opirajoč se na kavzalno zvezo med dejanjem in nastalo škodo, za edino odgovornega osebo, ki se sama v časopisu predstavlja kot izdajatelj, bi časopisu prav kmalo padlo na pamet, da izbere za izdajatelja reveža, čigar eksekucija ne bi dala niti 10— Din.

Rešitev vprašanja leži torej v ekstenzivni interpretaciji zakonskih določb §§ 1301 in 1302 o. d. z. in do gotove mere v uporabi analogije z določbami zak. o tisku.

Sodeči sodnik bo torej stal pred nalogo, da ad — hoc ustvarja pravo in izpolnjuje vrzel v pozitivnem pravu.

Književna poročila.

Dr. Marković Milivoje, *La théorie de l'abus des droits en droit comparé*. Paris, Librairie générale de droit et de jurisprudence, 1936; str. XX + 480; cena?

Pričujoča doktorska teza je, s predgovorom ravnatelja Zavoda za primerjalno pravo v Lvonu, profesorja E. Lamberta, izšla kot 41. zvezek „centralne serije“ „Biblioteke“ imenovanega zavoda. Predmet in vsebina teze zaslužita, da se z njo natančneje spoznamo.

Že v uvodu ugotavlja pisatelj, da je „nujna posledica načela, da je socialnemu življenju pogoj ravnovesje interesov, ta, da se pravice morajo izvrševati tako, da se ravnovesje ne pokvari.“ Izvrševanje pravic torej ne more biti neomejeno; gre le za mejo svobode, za to, kje se začne zloraba, in pa za to, ali sme to mejo določiti samo zakon ali pa naj jo v vsakem poedinem primeru, upoštevajoč vse njegove okoliščine, določi sodnik, ki pri tem sledi misli pravičnosti, ki ni nesprenmenljiva, nego se razvija v samem pravnem prometu. Potem se pisatelj v prvi knjigi na kratko bavi z začetki pojma zlorabe pravice. Že Rimljani so negibke določbe civilnega prava predrli (*bona fides, exceptio doli generalis, actio Pauliana*, „neque malitiis indulgendum est“ itd.); rek „neminem laedit, qui iure suo utitur“ se često razumeva drugače in mnogo širše, kakor je mišljen. Nato pisatelj zasleduje, sledeč lyonski tezi